

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης σε συνεργασία με το ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος – Ινστιτούτο Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της ένταξης»

ΑΝΙΧΝΕΥΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

DETECTION OF DEVELOPMENTAL DIFFICULTIES IN PRESCHOOL EDUCATION

Της
Ρουβά Ανδρομάχης

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται
Στην τριμελή επιτροπή για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου του
Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
Του Τ.Ε.Φ. – Δ.Π.Θ. σε συνεργασία με το Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. Δημόκριτος – Ινστιτούτο
Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών
Με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή – Ψυχοπαιδαγωγική της
Ένταξης»

Εγκεκριμένο από την τριμελή επιτροπή:

1^{ος} Επιβλέπων: Δρ. Ζωή Καραμπατζάκη,
Συνεργαζόμενη Ερευνήτρια Ι.Π.Τ. Ε.Κ.Ε.Φ.Ε «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»

2^{ος} Επιβλέπων: Δρ. Ζαχαρούλα Ταβουλάρη,
Συνεργάτιδα Ερευνήτρια Ι.Π.Τ. Ε.Κ.Ε.Φ.Ε «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»

3^{ος} Επιβλέπων: Δρ. Σπυριδούλα Κατσαντώνη,
Συνεργάτιδα Ερευνήτρια Ι.Π.Τ. Ε.Κ.Ε.Φ.Ε «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ»

Κομοτηνή/Αθήνα

2022

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι αναπτυξιακές δυσκολίες μπορεί να επηρεάσουν τη σωματική, γνωστική, γλωσσική ή συμπεριφορική ανάπτυξη ενός παιδιού. Μπορούν να επηρεάσουν την καθημερινή λειτουργία του και συνήθως διαρκούν σε όλη την ζωή ενός ατόμου. Μπορεί να επηρεάσουν τις σωματικές ικανότητες, όπως η όραση, και τις νοητικές ικανότητες, όπως η μάθηση. Ως εκ τούτου, υπάρχει ένα αυξανόμενο ενδιαφέρον για την έγκαιρη ανίχνευσή τους και τον επιπολασμό τους, καθώς η έγκαιρη διάγνωση μπορεί να συμβάλλει στην πρόωπη αντιμετώπιση τους πριν την έναρξη της σχολικής πορείας των παιδιών. Βάσει των παραπάνω, η παρούσα εργασία έχει ως σκοπό την διερεύνηση των αναπτυξιακών δυσκολιών στα παιδιά προσχολικής ηλικίας. Ειδικότερα, διερευνήθηκε η συχνότητα εμφάνισης των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν τα παιδιά και η πιθανή διαφορά μεταξύ των δύο φύλων. Πραγματοποιήθηκε έρευνα σε 93 νηπιαγωγούς, οι οποίοι συμπλήρωσαν ερωτηματολόγια για 93 παιδιά με αναπτυξιακές δυσκολίες, όπου τα 74 (79,6%) ήταν αγόρια και τα υπόλοιπα 19 (20,4%) κορίτσια. Ως ερευνητικό εργαλείο χρησιμοποιήθηκε σταθμισμένο ερωτηματολόγιο που είχε κατασκευαστεί στο πλαίσιο της διδακτορικής διατριβής της επιβλέπουσας, στην παρούσα διπλωματική εργασία. Οι αναπτυξιακές δυσκολίες που ελέγχθηκαν ήταν κατανεμημένες σε 10 κατηγορίες “Δυσκολίες να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του προγράμματος”, “Προβλήματα ιατρικής φύσης”, “Απομόνωση”, “Συναισθηματικές δυσκολίες”, “Πλευρίωση”, “Δυσκολίες στην αδρή και στη λεπτή κινητικότητα”, “Έλλειψη εξάσκησης και κοινωνικές δυσκολίες”, “Έκφραση παραπόνων”, “Αυτοεκτίμηση” και “Φυσική κατάσταση”. Από την ανάλυση του ερωτηματολογίου προέκυψε ότι τα περισσότερα παιδιά με αναπτυξιακές δυσκολίες εγκαταλείπουν γρήγορα μία δραστηριότητα (51,6%) και είναι συχνά αφηρημένα (47,3%). Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι διαφορές που παρατηρήθηκαν μεταξύ των δύο φύλων όσον

αφορά την «Αδρή & Λεπτή κινητικότητα» ήταν στατιστικά σημαντικές σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας μικρότερο του 0,001 ($t = 2,812$, $p = 0,006$), με τα αγόρια να έχουν χαμηλότερες επιδόσεις από τα κορίτσια. Το ίδιο παρατηρήθηκε και για την κατηγορία «Δυσκολίες να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του προγράμματος»: η διαφορά των μέσων ήταν επίσης στατιστικά σημαντική σε επίπεδο στατιστικής σημαντικότητας μικρότερο του 0,001 ($t = 2,802$, $p = 0,006$). Συνολικά, τα αγόρια προσχολικής ηλικίας μπορεί να έχουν σημαντικά μεγαλύτερη ροπή για εμφάνιση αναπτυξιακών δυσκολιών.

Βιβλιογραφία

AAIDD. (2009). Definition of Intellectual Disability. http://www.aaidd.org/content_100.cfm?navID=21

Achenbach, T. M. (2014). *DSM-oriented guide for the Achenbach System of Empirically Based Assessment (ASEBA)*. Research Center for Children, Youth, & Families, University of Vermont.

Achenbach, T. M., & Rescorla, L. A. (2000). *Manual for the ASEBA preschool forms and profiles* (Vol. 30). Burlington, VT: University of Vermont, Research center for children, youth, & families.

American Psychiatric Association, D. S., & American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-5* (Vol. 5). Washington, DC: American psychiatric association.

Andrews, G., Pine, D. S., Hobbs, M. J., Anderson, T. M., & Sunderland, M. (2009). Neurodevelopmental disorders: cluster 2 of the proposed meta-structure for DSM-V and ICD-11. *Psychological medicine*, 39(12), 2013–2023. <https://doi.org/10.1017/S0033291709990274>

Bailey, D.B., Skinner, D. & Warren, S.R. (2005) Newborn screening for developmental disabilities: Reframing presumptive benefit. *American Journal of Public Health*, 95(11), 1889-1893.

Baio, J. (2014). *Prevalence of autism spectrum disorder among children aged 8 years-autism and developmental disabilities monitoring network, 11 sites, United States, 2010*.

Baker, B.L., McIntyre, L.L., Blacher, J., Crnic, K., Edelbrock, C. & Low, C. (2003). Preschool children with and without developmental delay: Behaviour problems and parenting stress over time. *Journal of Intellectual Disability Research*, 47, 217-230.

Baker, B. L., Neece, C. L., Fenning, R. M., Crnic, K. A., & Blacher, J. (2010). Mental Disorders in Five-Year-Old Children With or Without Developmental Delay: Focus on ADHD. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 39(4), 492–505. <https://doi.org/10.1080/15374416.2010.486321>

Berument, S. K., Rutter, M., Lord, C., Pickles, A., & Bailey, A. (1999). Autism screening questionnaire: diagnostic validity. *The British Journal of Psychiatry*, *175*(5), 444-451.

Bornholt, L. J., Spencer, F.H., Ouvier, R.A., & Fisher, I.H. (2004). Cognitive screening for young children: Development and diversity in context. *Journal of Child Neurology*, *19*(5), 313-317.

BPS. (2001). *Learning disability: Definitions and contexts*. British Psychological Society, Leicester.

Camp, B.W. (2006). What the clinician really needs to know: Questioning the clinical usefulness of sensitivity and specificity in studies of screening tests. *Developmental and Behavioral Pediatrics*, *27*(3), 226-230.

Canadian Task Force on Preventive Health Care. (2016). Recommendations on screening for developmental delay. *Cmaj*, *188*(8), 579-587.

Carmichael, B., Pembrey, M., Turner, G. & Barnicoat, A. (1999). Diagnosis of Fragile-X syndrome: the experience of parents. *Journal of Intellectual Disability Research*, *43*(1), 47-53.

Centers for Disease Control and Prevention. (2019). *Language and speech disorders in children*. <https://www.cdc.gov/ncbddd/childdevelopment/language-disorders.html>

Chadwick, O., Cuddy, M., Kusel, Y; & Taylor, E. (2005). Handicaps and the development of skills between childhood and early adolescence in young people with severe intellectual disabilities. *Journal of Intellectual Disability Research*, *49*(12), 877-888.

Charman, T., Baird, G., Simonoff, E., Loucas, T., Chandler, S., Meldrum, D. & Pickles, A. (2007) Efficacy of three screening instruments in the identification of autism spectrum disorder. *British Journal of Psychiatry*, *191*(6), 554-559.

Choo YY, Agarwal P, How CH, Yeleswarapu SP. Developmental delay: identification and management at primary care level. *Singapore Med J*. 2019 Mar;*60*(3):119-123. doi: 10.11622/smedj.2019025

Choueiri, R., & Wagner, S. (2015). A New Interactive Screening Test for Autism Spectrum Disorders in Toddlers. *The Journal of pediatrics*, *167*(2), 460–466.

<https://doi.org/10.1016/j.jpeds.2015.05.029>

Courtman, S.P., & Mumby, D. (2008). Children with learning disabilities. *Pediatric Anesthesia, 18*, 198-207.

Croen, L.A., Grether, J.K., & Selvin, S. (2002). Descriptive epidemiology of autism in a California population: Who is at risk? *Journal of Autism and Developmental Disorders, 32*, 217-224.

Desmarais, C., Sylvestre, A., Meyer, F., Bairati, I., & Rouleau, N. (2008). Systematic review of the literature on characteristics of late-talking toddlers. *International journal of language & communication disorders, 43*(4), 361–389.
<https://doi.org/10.1080/13682820701546854>

Fein, D., Barton, M., Eigsti, I. M., Kelley, E., Naigles, L., Schultz, R. T., Stevens, M., Helt, M., Orinstein, A., Rosenthal, M., Troyb, E., & Tyson, K. (2013). Optimal outcome in individuals with a history of autism. *Journal of child psychology and psychiatry, and allied disciplines, 54*(2), 195–205.
<https://doi.org/10.1111/jcpp.12037>

Fidler, D. J., Hodapp, R.M., & Dykens, E.M. (2000). Stress in families of young children with Down syndrome, Williams syndrome, and Smith-Magenis syndrome. *Early Education and Development, 11*, 395-406.

Ford, G., Andrews, R., Booth, A., Dibdin, J., Hardingham, S. & Kelly, T. P. (2008) Screening for learning disability in an adolescent forensic population. *Journal of Forensic Psychiatry & Psychology, 19*(3), 371-381.

Glascoc, F. P. & Byrne, K. E. (1993). The usefulness of the Battelle Developmental Inventory Screening Test. *Clinical Pediatrics, 32*(5), 273-80

Glascoc, F. P. (2005). Standards for Screening Test Construction.
<http://www.dbpeds.org/articles/detail.cfm?TextID=%2029>

Goldstein, G., Herson, M. & Beers, S.R. (2004). *Comprehensive Handbook of Psychological Assessment: Intellectual and Neuropsychological Assessment*. Wiley, London.

Guralnick, M. J. (2005) Early intervention for children with intellectual disabilities: Current knowledge and future prospects. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities, 18*, 313-324.

Hames, A. & Welsh, J. (2002). Learning Disability: does the general public know what it means? *Clinical Psychology*, 10, 11-14.

Hamilton S. (2006) Screening for Developmental Delay: Reliable, easy-to-use tools. *Journal of Family Pediatrics*, 55(5), 415-422.

Herbert, M. (2006). *Clinical Child and Adolescent Psychology – From Theory to Practice* (3rd ed.). Chichester, Wiley & Sons.

Lai DC, Tseng YC, Guo HR. Characteristics of young children with developmental delays and their trends over 14 years in Taiwan: a population-based nationwide study. *BMJ Open*. 2018 May 8;8(5):e020994. doi: 10.1136/bmjopen-2017-020994. PMID: 29739783; PMCID: PMC5942477.

Levy, S. E., Rescorla, L. A., Chittams, J. L., Kral, T. J., Moody, E. J., Pandey, J., Pinto-Martin, J. A., Pomykacz, A. T., Ramirez, A., Reyes, N., Rosenberg, C. R., Schieve, L., Thompson, A., Young, L., Zhang, J., & Wiggins, L. (2019). ASD Screening with the Child Behavior Checklist/1.5-5 in the Study to Explore Early Development. *Journal of autism and developmental disorders*, 49(6), 2348–2357.
<https://doi.org/10.1007/s10803-019-03895-4>

Καραμπατζάκη Ζ. (Ιωάννινα , 2002). *Πρώιμη Ανίχνευση και Αναγνώριση της αναπτυξιακής διαταραχής του ψυχοκινητικού συντονισμού σε παιδιά ηλικίας 4-8 ετών, Διδακτορική διατριβή*

Καραμπατζάκη Ζ. (2010). *Τεστ ανίχνευσης αναπτυξιακής διαταραχής ψυχοκινητικού συντονισμού παιδιών 4-8 ετών, Εκδόσεις Πάραλος, 56.*

Kasper, G. & Wagner, J. (2011). A conversation-analytic approach to second language acquisition. *Alternative approaches to second language acquisition*, 73(8), 117-142.

Kroes, M., Vissers, Y. L. J., Sleijpen, F. A. M., Feron, F. J. M., Kessels, A. G. H., Bakker, E., Kalff, A. C., Hendriksen, J. G. M., Troost, J., Jolles, J., & Vles, J. S. H. (2004). Reliability and validity of a qualitative and quantitative motor test for 5- to 6-year-old children. *European Journal of Paediatric Neurology*, 8(3), 135–143.
<https://doi.org/10.1016/j.ejpn.2004.01.007>

Lord, C., Risi, S., DiLavore, P. S., Shulman, C., Thurm, A., & Pickles, A. (2006). Autism from 2 to 9 years of age. *Archives of general psychiatry*, 63(6), 694–701.
<https://doi.org/10.1001/archpsyc.63.6.694>

McGinty, J. & Fish, J. (1992). *Learning support for young people in transition*. London, Open University Press.

McKenzie, K., Matheson, E., Patrick, S., Paxton, D. & Murray, G.C. (2000) An evaluation of the impact of a one day training course on the knowledge of health, day care and social care staff working in learning disability services. *Journal of Learning Disabilities*, 4(2), 153-156.

Mirza, I., Tureen, A., Davidson, L., & Rahman, A. (2008). Screening children for cognitive disability in rural Pakistan. *Journal of Intellectual Disability Research*, 52(9), 760.

Moore, V., & Goodson, S. (2003). How well does early diagnosis of autism stand the test of time? Follow-up study of children assessed for autism at age 2 and development of an early diagnostic service. *Autism: the international journal of research and practice*, 7(1), 47–63. <https://doi.org/10.1177/1362361303007001005>

Myles B. S., Bock S. J., & Simpson R. L. (2001). *Asperger syndrome diagnostic scale*. Western Psychological Service.

Μπινιά- Καρακούση, (1999). Πρώιμες αναπτυξιακές διαταραχές σε παιδιά προσχολικής ηλικίας, αιτιολογία και συχνότητα, Διδακτορική διατριβή

Orinstein, A. J., Suh, J., Porter, K., De Yoe, K. A., Tyson, K. E., Troyb, E., Barton, M. L., Eigsti, I. M., Stevens, M. C., & Fein, D. A. (2015). Social Function and Communication in Optimal Outcome Children and Adolescents with an Autism History on Structured Test Measures. *Journal of autism and developmental disorders*, 45(8), 2443–2463. <https://doi.org/10.1007/s10803-015-2409-6>

Quine, L., & Rutter, D.R. (1994). First diagnosis of severe mental and physical disability: a study of doctor-parent communication. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 35(7), 1273-1287.

Rae, H., McKenzie, K. & Murray, G.C. (2011) The impact of staff training on the knowledge and confidence of teachers working with children with a learning disability. *Journal of Intellectual Disabilities*, 15(1), 21-30.

Rafoth, M. A. (1997). Guidelines for developing screening programs. *Psychology in the Schools*, 34(2), 129-142.

Reid, A. (1997). Mental handicap or intellectual disability: a critique of political correctness. *British Journal of Psychiatry*, 170(1), 1.

Rescorla, L., Kim, Y. A., & Oh, K. J. (2015). Screening for ASD with the Korean CBCL. *Journal of autism and developmental disorders*, 45(12), 4039–4050. <https://doi.org/10.1007/s10803-014-2255-y>

Rescorla, L. A., Ghassabian, A., Ivanova, M. Y., Jaddoe, V. W., Verhulst, F. C., & Tiemeier, H. (2019). Structure, longitudinal invariance, and stability of the Child Behavior Checklist Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders- Autism Spectrum Disorder scale: Findings from Generation R (Rotterdam). *Autism: the international journal of research and practice*, 23(1), 223–235. <https://doi.org/10.1177/1362361317736201>

Richdale, A., Frances, A., Gavidia-Payne, S. & Cotton, S. (2000). Stress, behavior, and sleep problems in children with an intellectual disability. *Journal of Intellectual and Developmental Disability*, 25(2), 147-161.

Robins, D. L., Casagrande, K., Barton, M., Chen, C. M., Dumont-Mathieu, T., & Fein, D. (2014). Validation of the modified checklist for Autism in toddlers, revised with follow-up (M-CHAT-R/F). *Pediatrics*, 133(1), 37–45. <https://doi.org/10.1542/peds.2013-1813>

Roux, A. M., Shattuck, P. T., Cooper, B. P., Anderson, K. A., Wagner, M., & Narendorf, S. C. (2013). Postsecondary employment experiences among young adults with an autism spectrum disorder. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 52(9), 931–939. <https://doi.org/10.1016/j.jaac.2013.05.019>

Scharf, R. J., Scharf, G. J., & Stroustrup, A. (2016). Developmental Milestones. *Pediatrics in review*, 37(1), 25–47. <https://doi.org/10.1542/pir.2014-0103>

Scott, F. J., Baron-Cohen, S., Bolton, P., & Brayne, C. (2002). The CAST (Childhood Asperger Syndrome Test): preliminary development of a UK screen for mainstream primary-school-age children. *Autism: the international journal of research and practice*, 6(1), 9–31. <https://doi.org/10.1177/1362361302006001003>

Siu, A. L., US Preventive Services Task Force (USPSTF), Bibbins-Domingo, K., Grossman, D. C., Baumann, L. C., Davidson, K. W., Ebell, M., García, F. A., Gillman, M., Herzstein, J., Kemper, A. R., Krist, A. H., Kurth, A. E., Owens, D. K., Phillips, W. R., Phipps, M. G., & Pignone, M. P. (2016). Screening for Autism

Spectrum Disorder in Young Children: US Preventive Services Task Force Recommendation Statement. *JAMA*, 315(7), 691–696.
<https://doi.org/10.1001/jama.2016.0018>

Siu, A. L., & US Preventive Services Task Force (2015). Screening for Speech and Language Delay and Disorders in Children Aged 5 Years or Younger: US Preventive Services Task Force Recommendation Statement. *Pediatrics*, 136(2), e474–e481. <https://doi.org/10.1542/peds.2015-1711>

Skuse, D. H., Mandy, W. P., & Scourfield, J. (2005). Measuring autistic traits: heritability, reliability, and validity of the Social and Communication Disorders Checklist. *The British journal of psychiatry: the journal of mental science*, 187, 568–572. <https://doi.org/10.1192/bjp.187.6.568>

Soleimani, F., Bajalan, Z., Majd H. A. & Fallah S., (2018). Children in Status Development and Gender Between Relationship, 18(4), 345-338
<https://doi.org/10.21589/JREHAB.18.4.8>

Sonnander, K. (2000). Early Identification of children with developmental disabilities. *Acta Paediatrica Supplement*, 434, 17-23.

Talbot, J. & Riley, C. (2007). No One Knows: offenders with learning difficulties and learning disabilities. *British Journal of Learning Disabilities. Special Issue: Offenders with learning disabilities*, 35(3), 154-161.

Wallace, I. F., Berkman, N. D., Watson, L. R., Coyne-Beasley, T., Wood, C. T., Cullen, K., & Lohr, K. N. (2015). Screening for speech and language delay in children 5 years old and younger: a systematic review. *Pediatrics*, 136(2), e448-e462.

WHO. (1992). *The ICD – 10 Classification of Mental and Behavioral Disorders: clinical descriptions and diagnostic guidelines*. Geneva, World Health Organization.

Wilson, P., & Law, J. (2019). Developmental reviews and the identification of impairments/disorders. In *Health for all children* (5th ed.) Oxford University Press, 258–81.

Xie, Z.H., Bo, S. Y., Zhang, X. T., Liu, M., Zhang, Z. X, Yang, X. L, Yan, H., Sui, X. L., Na, X., Guo, S. H., & Wu, Z. L. (2008). Sampling survey on intellectual disability in Osimilar to 6-year-old children in China. *Journal of Intellectual Disability Research*, 52(12), 1029-1038.